

Nizami Elsevər HÜSEYNOV

Azərbaycan Kooperasiya Universitetinin doktorantı

E-mail: huseynovnizami025@gmail.com

AZƏRBAYCANIN QEYRİ-NEFTQAZ SƏNAYESİNDƏ İNNOVASIYA FƏALİYYƏTİNİN MÜASİR VƏZİYYƏTİNİN TƏHLİLİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – Azərbaycanın qeyri-neftqaz sənayesində innovasiya fəaliyyətinin müasir vəziyyətinin təhlilindən ibarətdir. Qeyri-neftqaz sənayesinin inkişaf problemlərinə toxunulmuşdur. Qeyri-neftqaz sənayesində innovasiya fəaliyyətinin mövcud vəziyyəti təhlil olunmuş və ümumiləşdirilmişdir. Qeyri-neftqaz sənayesinin yüksək texnologiyalar əsasında inkişafında innovasiya funksiyalarının rolu baxılmışdır. Yaxın perspektivdə Azərbaycanda qeyri-neftqaz sənayesinin innovasiya fəaliyyətinin gücləndirilməsi üzrə tövsiyələr hazırlanmış və təkliflər verilmişdir. Tədqiqatın metodu olaraq təhlil, sintez, müqayisəli təhlil və statistika metodlarından istifadə olunmuşdur. Bununla bərabər, qeyri-neftqaz sənayesinin innovasiyalaşdırılması problemləri üzrə araşdırmalar aparan tədqiqatçıların fikirləri diqqətdə saxlanılmışdır. Tədqiqatın nəticələri müasir şəraitdə Azərbaycanda qeyri-neftqaz sənayesinin inkişaf etdirilməsi və bu sahədə innovasiya fəaliyyətinin gücləndirilməsi mexanizmlərinin hazırlanmasında istifadə oluna bilər.

Açar sözlər: Azərbaycan, qeyri-neftqaz sənayesi, innovasiya, innovasiya fəaliyyəti, yüksək texnologiyalar, qeyri-neftqaz sənayesinin inkişaf problemləri.

UOT: 338.36

JEL: O30; O32; Q55

DOI: <https://doi.org/10.54414/OFKL9836>

Giriş

Qeyri-neftqaz sənayesi müasir iqtisadiyyatların inkişafının dayanıqlılığında önəmli rol oynayan əsas sahələrdən biridir. Uzun müddət təbii ehtiyatlara, əsasən də neft və qaz gəzlirlərinə söykənən ölkələr zaman keçdikcə bu modelin risklərini daha aydın şəkildə dərk etməyə başlamışdır. Qiymətlərin dəyişkənliyi, ehtiyatların tükənmə ehtimalı və global enerji keçidi qeyri-neftqaz sektorunun inkişafını strateji zərurətə çevirir. Bu sənaye sahəsi iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə, məşğulluğun artırılmasına, innovasiyaların təşviqinə və ixrac potensialının genişlənməsinə real imkanlar yaradır. Qeyri-neftqaz sənayesi anlayışı emal sənayesini, kimya, metallurgiya, maşınqayırma, tikinti materialları, kənd təsərrüfatı istehsalı, yüngül və ağır sənaye sahələrini, elektronika, əcazılıq və digər çoxsaylı istiqamətləri əhatə edir. Bu sahələrin inkişafı daxili bazarın tələbatının ödənilməsi ilə yanaşı, ölkənin xarici bazarlarda

rəqabət qabiliyyətini də gücləndirir. Neft və qaz sektorundan fərqli olaraq, qeyri-neftqaz sənayesi daha geniş insan resursları tələb edir və bu da əhalinin müxtəlif sosial qrupları üçün məşğulluq imkanları yaradır.

Qeyri-neft sənayesinin rolunu gücləndirərək rəqabətqabiliyyətli və diversifikasiyalaşdırılmış iqtisadiyyatın inkişafına nail olmaq mümkündür və bu məqsədlə reallaşdırılan şəffaflıq və hesabatlılıq tədbirləri daha da dərinləşdirilməlidir. Həmçinin, sağlam rəqabət mühitinin formalaşdırılmalı və bunun üçün qeyri-neft sektorunun subyektlərinin stimullaşdırılması zəruridir. Bu çərçivədə yüksək texnologiyaların transferi və innovativ məhsulların əldə edilməsi üzrə təşəbbüslər artırılmalı, ölkədə texnologiya və innovasiya bazarlarının inkişafı prosesləri genişləndirilərək iqtisadiyyatın innovativ yönümlü olması təmin edilməlidir [1, s.68]. Bütün bunlar öz təsirini qeyri-neftqaz sənayesinin inkişafının sürətləndirilməsinə

gətirib çıxarar. Odur ki, Azərbaycanın qeyri-neftqaz sənayesinin innovasiya əsaslı inkişafının və bu sahədə mövcud problemlərin və onların həlli yollarının araşdırılması zəruridir.

Azərbaycanın qeyri-neftqaz sənayesi son illərdə ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlı inkişafı baxımından xüsusi önəm daşıyan sahələrdən birinə çevrilmişdir. Uzun müddət neft və qaz gəlirlərinə əsaslanan iqtisadi model tədricən diversifikasiya olunaraq real sektorun digər istiqamətlərinin inkişafını ön plana çıxarmışdır. Bu proses qlobal enerji bazarlarında baş verən dəyişikliklərə uyğunlaşmaq, milli iqtisadiyyatın uzunmüddətli sabitliyini təmin etmək məqsədi daşıyır.

Azərbaycanın qeyri-neftqaz sənayesində innovasiya proseslərinin tədqiqi. Azərbaycanın sosial-iqtisadi siyasətində qeyri-neftqaz sənayesinin gücləndirilməsi xüsusi önəm daşıyır və bu, ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin qorunmasına, uzunmüddətli və sabit inkişafın təmin olunmasına xidmət edir. Bu sektor yalnız ÜDM-də əhəmiyyətli paya malik olmaqla kifayətlənmir, həmçinin məşğulluğun təmin olunması ilə bağlı əsas yükü öz üzərinə götürür. Azərbaycanda iqtisadi cəhətdən fəal əhalinin böyük hissəsi məhz qeyri-neftqaz sənayesi sahələrində fəaliyyət göstərir. Kənd təsərrüfatı, turizm, tikinti, emal sənayesi, ticarət və müxtəlif xidmət sahələri insanların əsas gəlir mənbələrini formalaşdıraraq, əhalinin sosial rifah səviyyəsinin yüksəlməsinə ciddi töhfə verir. Məhz bu səbəbdən qeyri-neftqaz sektorunun inkişafı ölkənin strateji iqtisadi hədəflərində aparıcı istiqamət kimi müəyyənləşdirilmişdir və bu yanaşma neft-qaz gəlirlərindən asılılığın tədricən azalmasına, eləcə də regionlarda yeni məşğulluq imkanlarının yaranmasına şərait yaradır [2, s.38].

Qeyri-neftqaz sənayesinin inkişafında dövlət siyasəti həlledici rol oynayır. Strateji yol xəritələri, dövlət proqramları və institusional islahatlar vasitəsilə sənayenin modernləşdirilməsi və rəqabət qabiliyyətinin artırılması əsas prioritetlər kimi müəyyənləşdirilmişdir. Bu sənədlərdə istehsalda texnoloji yenilənmə, məhsul çeşidinin artırılması, əlavə dəyər yaradan sahələrin inkişafı və ixrac yönümlü istehsalın genişləndirilməsi xüsusi vurğulanır. Nəticədə qeyri-neftqaz sektorunda məşğulluq

imkanları genişlənir, regionlararası sosial-iqtisadi fərqlərin azalmasına zəmin yaranır və milli iqtisadiyyatın xarici şoklara həssaslığı azalır. Bu inkişaf proseslərində innovasiya fəaliyyəti xüsusi yer tutur.

Azərbaycanın qeyri-neftqaz sənayesinin innovasiya fəaliyyəti ölkənin iqtisadi inkişafının dayanıqlılığını və rəqabətqabiliyyətli milli iqtisadiyyatın formalaşdırılması baxımından böyük önəm daşıyır. Neft-qaz sektorundan yüksək asılılıq uzun illər iqtisadi artımın əsas mənbəyi olsa da, qlobal enerji bazarlarındakı dəyişkənlik, enerji keçidi və resursların tükənməsi riski qeyri-neftqaz sahələrinin, xüsusilə sənaye sektorunun innovativ əsaslarla inkişafını zəruri edir. Bu kontekstdə qeyri-neftqaz sənayesində innovasiya fəaliyyəti yalnız yeni texnologiyaların tətbiqi deyil, həmçinin istehsalın strukturunun təkmilləşdirilməsi, məhsuldarlığın artırılması, ixrac potensialının genişləndirilməsi və məşğulluğun keyfiyyətinin yüksəldilməsi kimi çoxşaxəli məqsədlərə xidmət edir.

Azərbaycanın qeyri-neft-qaz sənayesində innovasiya fəaliyyətinin təhlili ilkin olaraq məqsədin və çərçivənin müəyyənləşdirilməsi ilə başlayır. Burada müəyyənləşdirilir ki, təhlil hansı sahələri, hansı regionları və hansı zaman periodunu əhatə edəcək. Bu mərhələ strateji istiqamətlərin seçilməsinə, sonrakı mərhələlərdə məlumatların sistemli toplanmasına zəmin yaradır. Sonra sənayenin müxtəlif sahələrinin strukturu təhlil olunur. Bu mərhələdə qeyri-neftqaz sənayesinin tərkibi, məsələn, emal sənayesi, kimya və maşınqayırma, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları və kənd təsərrüfatı ilə əlaqəli istehsal sahələri araşdırılır. Məqsəd sektorun potensial və zəif tərəflərini, həmçinin innovasiya imkanlarını müəyyənləşdirməkdir. Bundan sonra mövcud innovasiya resursları qiymətləndirilir. Buraya insan kapitalı, yəni ixtisaslı mütəxəssislər və elmi-tədqiqat institutları, maliyyə vəsaitləri, texnoloji infrastruktur və mövcud laboratoriyalar daxildir. Bu resursların gücü və çatışmazlıqları innovasiya fəaliyyətinin inkişaf perspektivlərini müəyyənləşdirir.

Innovasiya fəaliyyətinin real vəziyyəti təhlil edilərkən əsasən yeni məhsul və texnologiyaların yaradılması, tədqiqat və inkişaf xərcləri, patent və intellektual mülkiyyətlərin

mövcudluğu kimi göstəricilər araşdırılır. Daha sonra diversifikasiya səviyyəsi qiymətləndirilir. Bu, sənayenin yalnız bir sahəyə deyil, müxtəlif məhsul və texnologiyalara nə qədər yönəldiyini göstərir. Məhsul, texnologiya və bazar diversifikasiyası təhlil olunur. Bu təhlil sektorun iqtisadi şoklara qarşı dayanıqlılığını və uzunmüddətli inkişaf potensialını ortaya qoyur.

Innovasiya fəaliyyətinə təsir edən daxili və xarici amilər də qiymətləndirilir. Burada dövlət siyasəti, qanunvericilik, stimullaşdırıcı proqramlar, global texnoloji trendlər və rəqabət mühiti nəzərə alınır. Bu amillər innovasiya prosesini sürətləndirir və ya əksinə, məhdudlaşdırır bilər. Bütün bu məlumatlar toplanandan sonra innovasiya fəaliyyətinin effektivliyi və mümkün riskləri qiymətləndirilir. İqtisadi səmərəlilik, texnoloji risklər və institusional çatışmazlıqlar təhlil edilir. Bu mərhələdə innovasiya layihələrinin prioritetliyi və səmərəliliyi ortaya qoyulur. Sonda təhlildən əldə olunan nəticələr əsasında strateji tövsiyələr hazırlanır və bu tövsiyələr prioritet sahələrin seçilməsi, innovasiya siyasətinin formalaşdırılması və diversifikasiya strategiyalarının hazırlanması üçün əsas rol oynayır.

Son illərdə Azərbaycan hökuməti qeyri-neftqaz sektorunun inkişafını dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşdirib. Hazırda dövlət müxtəlif sahələrin irəliləyişi üçün proqramlar hazırlamaq və reallaşdırmaq üzərində aktiv çalışır. Kənd təsərrüfatı sahəsinə yatırımlar artırılır, xüsusən də ixrac potensialının gücləndirilməsi və innovativ imkanların genişləndirilməsi ilə xeyli nəticələr əldə etməyə çalışılır. Eyni tendensiya emal sənayesi, turizm və informasiya texnologiyaları kimi sahələrdə də müşahidə olunur. Bu prosesin əsas elementləri xarici investisiyaların cəlb edilməsi və biznes mühitinin islahatlarla təkmilləşdirilməsidir. Hökumət biznes qeydiyyatının sadələşdirilməsi, vergi yükünün azaldılması və investorların hüquqlarının qorunması istiqamətində təşəbbüslər irəli sürərək iqtisadi siyasətin bu sahəsinə dəstəkləyir [3, s.995]. Bunlarla yanaşı, sənaye parklarının və sənaye məhəllələrinin yaradılması, yerli istehsalın stimullaşdırılması, idxalı əvəzləyən və ixrac yönümlü məhsul istehsalına

dəstək mexanizmləri innovasiya fəaliyyəti üçün əsas institusional baza formalaşdırmışdır.

Son illərdə Azərbaycanda qeyri-neftqaz sənaye sahələrinin rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi, innovativ inkişafın təşviqi və iqtisadiyyatın gücləndirilməsi prioritet məsələlərdən birinə çevrilmişdir. Müasir istehsal infrastrukturunu ilə təchiz olunmuş sənaye parklarının yaradılması isə qeyri-neftqaz sənaye sektorunun inkişafını və ölkə iqtisadiyyatının davamlı irəliləməsinə təmin edən əsas amillərdən hesab olunur. Azərbaycanda bu parkların təşkili istehsal sahələrinin modernləşdirilməsi və innovasiya yönümlü strategiyaların reallaşdırılması məqsədini də güdür. Regionlar daxil olmaqla sənaye parklarının yaradılması ölkənin qeyri-neft sektorunun dayanıqlı inkişafını dəstəkləyir, ixrac potensialını artırır və rəqabətqabiliyyətli, idxalı əvəz edən məhsulların istehsalını genişləndirir. Bundan əlavə, bu təşəbbüslər ətraf rayonlarda məşğulluğun təmin olunmasına, investisiyaların cəlb edilməsinə və müasir texnologiyaların tətbiqinə də töhfə verir [4, s.69].

Azərbaycanda bir sıra qeyri-neftqaz sənayesi sahələrində müəyyən texnoloji yeniləmələr müşahidə olunur. Lakin innovasiyaların dərinliyi və davamlılığı baxımından hələ də ciddi problemlər qalmaqdadır. Bir çox müəssisələrdə innovasiya daha çox avadanlıqların idxalı və istehsal proseslərinin qismən modernləşdirilməsi ilə məhdudlaşır, elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinə əsaslanan məhsul və proses innovasiyalarının payı isə nisbətən aşağıdır.

Azərbaycanın qeyri-neftqaz sənayesinin innovasiyalaşdırılması proseslərinin intensivləşdirilməsi yolları. Qeyri-neftqaz sənayesində innovasiya fəaliyyətinin əsas məhdudlaşdırıcı amillərindən biri elmlə istehsal arasında əlaqələrin zəifliyidir. Elmi-tədqiqat institutları və ali təhsil müəssisələrində formalaşan bilik və texnologiyaların sənaye müəssisələrində kommersiyalaşdırılması mexanizmləri kifayət qədər inkişaf etməmişdir. Nəticədə yerli elmi potensial sənaye innovasiyalarının formalaşmasında məhdud rol oynayır, müəssisələr isə əsasən xarici texnologiyalara üstünlük verirlər. Bu isə uzunmüddətli perspektivdə

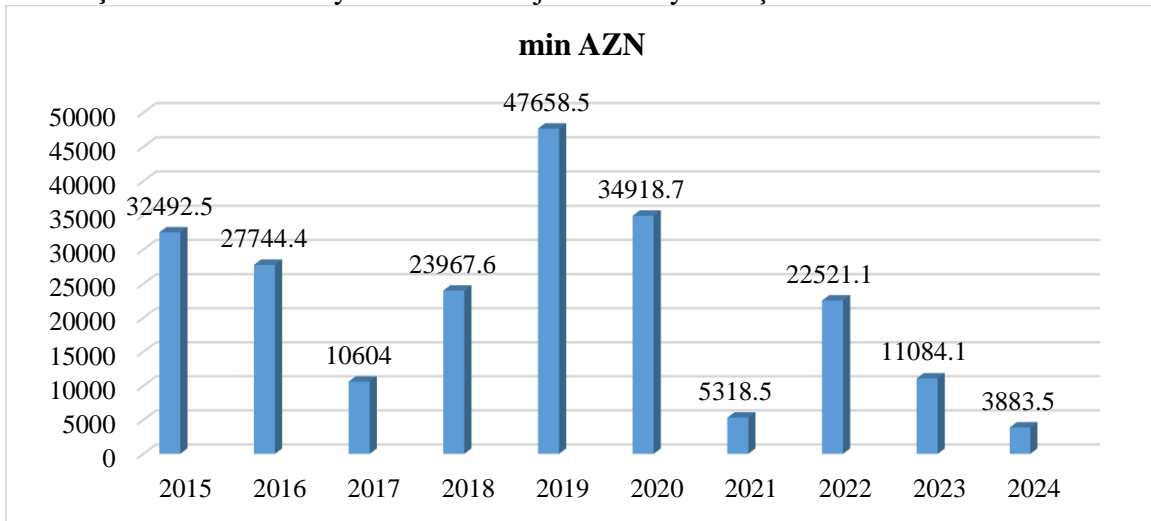
texnoloji asılılıq riskini artırır və yerli innovasiya ekosisteminin formalaşmasını ləngidir.

Digər mühüm məsələ innovasiya fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlıdır. Qeyri-neftqaz sənaye sahələrində innovasiya yönümlü inkişafın sürətləndirilməsi üçün maliyyə mexanizmlərinin vahid yanaşma əsasında, ardıcıl və uzunmüddətli perspektivə əsaslanmaqla formalaşdırılması və icrası böyük önəm daşıyır. Belə bir yanaşma bu sahələrin rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsinə və davamlı inkişafına əlavə imkanlar yarada bilər. Sənayenin innovativ fəaliyyətinin maliyyə təminatının yaradılmasında müxtəlif mənbələr iştirak edir və onların sırasında müəssisələrin daxili maliyyə resursları, dövlət büdcəsindən

ayrılan vəsaitlər, bank sektorunun təqdim etdiyi kreditlər, eləcə də digər cəlb edilmiş borc vəsaitləri əsas rol oynayır [5, s.13-14].

Qeyri-neftqaz sənaye müəssisələrinin əksəriyyəti innovasiya layihələrinin maliyyələşdirilməsində daxili vəsaitlərə üstünlük verir ki, bu da riskli və uzunmüddətli innovasiya təşəbbüslərini məhdudlaşdırır. Hazırda Azərbaycanın neft-qazsənayesinin əsas sahələrindən biri emal sənayesidir ki, onların innovasiyalaşdırılmasının maliyyələşdirilməsi daha çox həmin sahə müəssisələrinin öz vəsaitləri hesabına təmin edilir. Emal sənayesi müəssisələrinin innovasiyalaşdırılması baxımından əsas xərclər texnoloji innovasiyalara çəkilir (şəkil 1).

Şəkil 1. Emal sənayesində texnoloji innovasiyalara çəkilən ümumi xərclər.

Mənbə: [6] ədəbiyyata əsasən hazırlanmışdır.

Şəkil 1-dən görünür ki, emal sənayesində texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclərin artım dinamikası qeyri-bərabərdir. Məsələn, 2024-cü ildə belə xərclərin həcmi 3883,5 min AZN olub ki, bu da tədqiq olunan dövrlər ərzində ən aşağı göstəricidir. Lakin 2019-cü ildə bu rəqəm ən yüksək, yəni 47658,5 min AZN olmuşdur. Həmin ildə ümumilikdə sənayedə texnoloji innovasiyalara 48037,1 min AZN xərc çəkilib ki, bunun 99,2%-i qeyri-neftqaz sənaye sahələrindən olan emal sənayesinin payına düşür [6].

Aparılan təhlil göstərir ki, emal sənayesində texnoloji innovasiyalara yönəldilən xərclər illər üzrə sabit artım meyli nümayiş etdirmir və ciddi dalğalanmalarla müşahidə

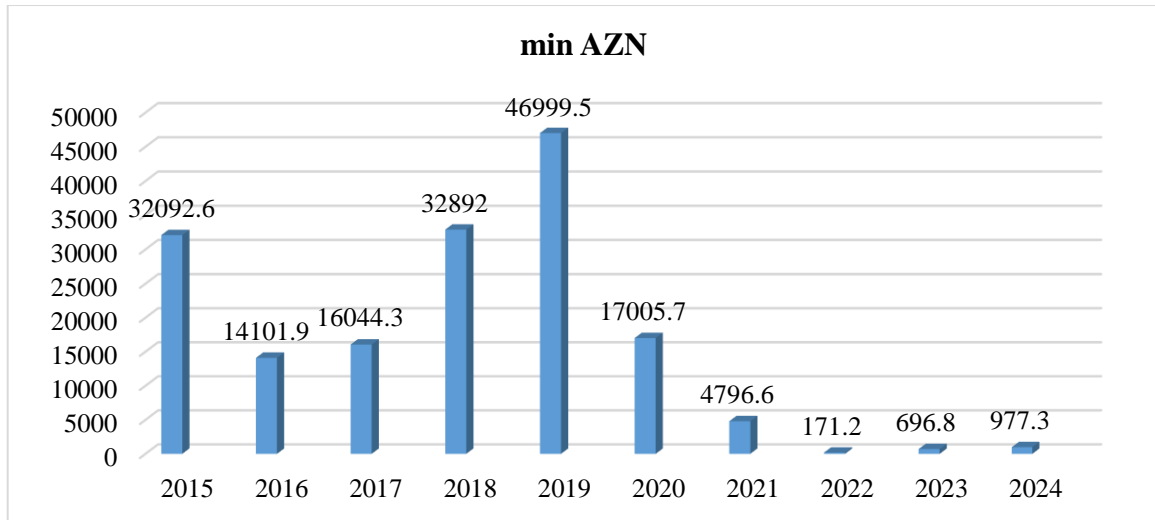
olunur. Xüsusilə 2019-cu ildə bu sahəyə ayrılan vəsaitin kəskin şəkildə artması emal sənayesinin həmin dövrdə texnoloji yenilənmədə əsas lokomotiv rolunu oynadığını göstərir. Ümumilikdə sənaye üzrə texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclərin demək olar ki, hamısının emal sənayesinin payına düşməsi bu sahənin qeyri-neftqaz sektorunda strateji önəm daşdığını bir daha təsdiqləyir.

Digər tərəfdən, 2024-cü ildə xərclərin minimum səviyyəyə enməsi emal sənayesində innovasiya fəaliyyətinin zəiflədiyini və ya investisiya prioritetlərinin dəyişdiyini ehtimal etməyə əsas verir. Bu cür qeyri-bərabər dinamika göstərir ki, texnoloji innovasiyaların

maliyyələşdirilməsi daha çox situativ və dövri amillərdən asılıdır. Nəticə etibarilə, emal sənayesində davamlı və stabil texnoloji inkişafın təmin edilməsi üçün innovasiya xərclərinin uzunmüddətli strategiya əsasında planlaşdırılması və maliyyələşdirilməsi zəruridir.

Son illər emal sənayesi müəssisələrinin öz vəsaitləri hesabına texnoloji innovasiyalara çəkdiyi xərclərin həcmi xeyli azalıb ki, bu da ümumi inovasiyalaşdırma səviyyəsinə ciddi təsir göstərmişdir (şəkil 2).

Şəkil 2. Emal sənayesi müəssisələrinin öz vəsaitləri hesabına texnoloji innovasiyalara çəkdiyi xərclərin həcmi.

Mənbə: [6] ədəbiyyata əsasən hazırlanmışdır.

2024-cü ildə emal sənayesində texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclərin 977,3 min AZN-i və ya 25,2%-i müəssisələrin öz vəsaitləri hesabına olmuşdur. Bu rəqəm 2019-cu ildə 46999,5 min AZN və ya 98,6% təşkil edib. Müəssisələrin öz vəsaitləri hesabına çəkilən xərclərin məbləğinin xeyli dərəcədə azalması innovasiya proseslərinin daha çox xarici maliyyə mənbələrinə, o cümlədən, dövlət dəstəyi, kreditlər və ya digər investisiya alətlərinə yönəldiyini ehtimal etməyə əsas verir. Beləliklə, bu dinamika emal sənayesində innovasiya fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsində struktur transformasiyasının baş verdiyini və müəssisələrin innovasiya risklərini təkbəşinə daşımaqdan getdikcə uzaqlaşdığını göstərir.

Emal sənayesi müəssisələrinin rəqabət qabiliyyətinin yüksəlməsində innovativ inkişaf mühitinin təkmilləşdirilməsi əsas rol oynayır. Texnologiyaların sürətlə irəliləməsi ilə innovasiyalı fəaliyyət sahələri genişlənir və bunun nəticəsində sənaye məhsullarının həyat dövrü qısalır. Bu vəziyyət ənənəvi istehsalın dinamik texnoloji tələblərə çevik şəkildə

uyğunlaşmasını çətinləşdirir. Emal sənayesində innovasiyaya yönəlik investisiyalar isə müxtəlif istiqamətlərdə fayda verir. İstehsal proseslərinin şaxələndirilməsi, resurs və enerjiyə qənaət edən texnologiyaların daha geniş tətbiqi, xammal əsaslı olmayan ixrac yönümlü istehsalın modernləşdirilməsi, elmtutumlu və yüksək texnologiyalı sahələrə qeyri-dövlət investisiyalarının təşviqi, həmçinin informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından səmərəli istifadə və insan kapitalının gücləndirilməsi kimi məsələlər bu investisiyalardan faydalanma yollarıdır [7, s.229].

Nəticə

Beləliklə, aparılan təhlil göstərir ki, Azərbaycanın qeyri-neftqaz sənayesində innovasiya fəaliyyəti müəyyən institusional və texnoloji irəliləyişlərə baxmayaraq, hələ də potensialından tam istifadə edə bilmir. İnnovasiyaların əsasən adaptiv xarakter daşması, elmi-tədqiqat əsaslı yeniliklərin məhdudluğu və maliyyə-kadr problemləri bu sahədə əsas maneələr kimi çıxış edir. Bununla belə, mövcud

iqtisadi strategiyalar və dövlət dəstəyi mexanizmləri düzgün istiqamətdə formalaşdırıldığı təqdirdə qeyri-neftqaz sənayesinin innovativ inkişafı üçün real imkanlar mövcuddur.

Ümumiyyətlə, qeyri-neftqaz sənayesində innovasiya fəaliyyətinin gücləndirilməsi Azərbaycanın iqtisadi diversifikasiyası və uzunmüddətli rəqabətqabiliyyətinin təmin olunması üçün həlledici amil olduğunu nəzərə alaraq, aşağıdakı istiqamətlərdə tədbirlərin görülməsi zəruridir:

- elmi-tədqiqat və sənaye arasında əlaqələrin institusional əsaslarla möhkəmləndirilməsi;
- innovasiya layihələrinin maliyyələşdirilməsi üçün alternativ mexanizmlərin inkişaf etdirilməsi;
- insan kapitalının keyfiyyətinin yüksəldilməsi;
- dövlət-özəl sektor arasında tərəfdaşlıq çərçivəsində sənaye yönümlü tədqiqat proqramlarının genişləndirilməsi;
- innovativ fəaliyyətlə məşğul olan müəssisələr üçün vergi və maliyyə stimullarının artırılması;
- təhsil proqramlarının sənayenin real tələblərinə uyğunlaşdırılması və s.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Əliyev Ş.T. Azərbaycanda qeyri-neft sənayesinin şaxələndirilməsi və ixrac

potensialının artırılması istiqamətləri. *Audit*, 2019;4(26):61–73.

2. Salıfova Ü.Ş. Azərbaycanda qeyri-neft sektorunda KOS-ların inkişafının stimullaşdırılması. Azərbaycanda iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi xüsusiyyətləri və problemləri. *Konstitusiyaya və suverenlik ilinə həsr olunmuş elmi əsərlər toplusu*. XXIV buraxılış, 2025;1:35–41.
3. Abdullayev K., et al. The Main Areas of Development of the Non-Oil Sector in the Republic of Azerbaijan. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields*, [S.l.], 2024;15(4):983–999.
4. Əliyeva A.Ə. Sənaye sahəsində müasir innovasiya fəaliyyətinin təşkili məsələləri. *AMEA-nın Xəbərləri. İqtisadiyyat seriyası*, 2019: 69–75.
5. Ələkbərov Z.A. Sənaye sahələrinin innovasiyalaşdırılmasının maliyyə problemləri və həlli istiqamətləri. Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş diss. avtoreferatı. Bakı, 2025, 28 s.
6. ARDSK: [Elektron resurs]. <https://www.stat.gov.az/source/industry/>.
7. Abduləzizov E.M. Qeyri-neft emalı sənayesi sahələrində investisiya proseslərinin tənzimlənməsi. *Qərbi Kaspi Universiteti, Elmi Xəbərlər, İctimai və Texniki elmlər seriyası*, 2024;4:227–230.

Nizami Elsevar HUSEYNOV

PhD student of Azerbaijan University of Cooperation

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF INNOVATION ACTIVITY IN THE NON-OIL AND GAS INDUSTRY OF AZERBAIJAN

Summary

The purpose of the study is to analyze the current state of innovation activity in the non-oil and gas industry of Azerbaijan. The development problems of the non-oil and gas industry are touched upon. The current state of innovation activity in the non-oil and gas industry is analyzed and summarized. The role of innovation functions in the development of the non-oil and gas industry based on high technologies is considered. Recommendations are developed and proposals are made on strengthening the innovation activity of the non-oil and gas industry in Azerbaijan in the near future. The research method used was analysis, synthesis, comparative analysis and statistics. At the same time, the opinions of researchers conducting research on the problems of innovation in the non-oil and gas industry were taken into account. The results of the study can be used in developing

mechanisms for the development of the non-oil and gas industry in Azerbaijan in modern conditions and strengthening innovation activities in this area.

Keywords: Azerbaijan, non-oil and gas industry, innovation, innovation activity, high technologies, development problems of non-oil and gas industry.

Низами Эльсевар ГУСЕЙНОВ

Докторант Азербайджанского Университета Кооперации

АНАЛИЗ ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ В НЕ НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛИ АЗЕРБАЙДЖАНА

Резюме

Целью исследования анализ текущего состояния инновационной деятельности в нефтегазовой отрасли Азербайджана. Рассматриваются проблемы развития не нефтегазовой отрасли. Анализируется и обобщается текущее состояние инновационной деятельности в не нефтегазовой отрасли. Рассматривается роль инновационных функций в развитии не нефтегазовой отрасли на основе высоких технологий. Даны рекомендации и способы усиления инновационной деятельности нефтегазовой отрасли Азербайджана в ближайшем будущем. В исследовании использовался метод анализа, синтеза, сравнительного анализа и статистики. При этом учитывались мнения исследователей, изучающих проблемы инноваций в не нефтегазовой отрасли. Результаты исследования могут быть использованы при разработке механизмов развития не нефтегазовой отрасли Азербайджана в современных условиях и усилении инновационной деятельности в этой области.

Ключевые слова: Азербайджан, нефтегазовой промышленность, инновации, инновационная деятельность, высокие технологии, проблемы развития нефтегазовой промышленности.

Daxil olub: 26.02.2026